

CZU 027:004=135.1

BIBLIOTECA VIITORULUI CARE A DEVENIT PREZENT

*Ivan PILCHIN,
redactor-șef*

Într-o epocă în care crearea și utilizarea conținuturilor modelate cu ajutorul instrumentelor digitale a devenit o parte a cotidianului, iar inteligența artificială generativă oferă tot mai multe motive de a ne întreba despre viitorul anumitor profesii, bibliotecile sunt și ele chemate să-și regândească esența, structura și menirea sa.

Colecțiile bibliotecilor moderne demult nu se reduc doar la cărți. Legea Republicii Moldova cu privire la biblioteci nr. 160 din 20 iulie 2017 operează, în acest sens, cu noțiunea de „document de bibliotecă” – o definiție indispensabilă contextului actual a digitalizării, care a transformat crearea, distribuția, organizarea și percepția textelor (produselor creative), și în urma căreia practicile moderne de lectură/receptare au căpătat alternative multiple. Prin urmare, biblioteca modernă a devenit o bibliotecă hibridă, în care arta cărții tipărite tot mai mult se intersectează cu rapiditatea accesului la informație în format digital, susținut de accesibilitatea crescută a resurselor online.

Efectele revoluției digitale în ultimele decenii ne permit să trăsăm o interesantă ipoteză cu privire la tendința generală spre democratizarea accesului la cunoaștere, individualizare a relației cu informația și cultura, dar și autonomizării vieții cognitive a individului. Astfel, fenomenul construirii bibliotecilor personale (care a existat dintotdeauna, dar care crește în amploare odată cu creșterea accesului la produsele tipărite) poate fi comparat cu trecerea în masă de la accesul instituțional la cunoaștere la unul personalizat prin intermediul computerului personal sau al unui smartphone. În ambele cazuri, individul devine arhitectul propriei lumi informaționale și culturale, selectând, organizând și interpretând informația pe care o deține sau o accesează. O bibliotecă publică

modernă oferă și ea, de altfel, această perspectivă bidimensională: spre cartea de pe raft și spre textele accesibile în internet.

Problemele viitorului bibliotecii și ale provocărilor care vor apărea în fața bibliotecarilor în urma transformării digitale continue au fost abordate și în cadrul discuției publice „Facilitarea accesului utilizatorilor de biblioteci la cărțile electronice”, organizate pe 29 noiembrie 2024 de Consiliul Biblioteconomic Național cu sprijinul Ministerului Culturii Republicii Moldova. Vitalie Eșanu, antreprenor în domeniul IT și unul dintre participanții la acea discuție, a prezentat (în comunicarea sa „Viitorul cărților: transformarea lecturii prin tehnologie”) una dintre cele mai probabile și, totodată, una dintre cele mai discutate perspective asupra bibliotecii viitorului: „Văd viitorul bibliotecilor în biblioteci de idei, nu de cărți. [...] Inteligența artificială este un mecanism matematic prin care transformi textul în niște cifre și, dacă scanezi toate cărțile și le transformi în idei, omul care vine la bibliotecă poate să caute idei. El se va întreba astfel: ce idei sunt în domeniul acesta, nu ce cărți. Și, instantaneu, în câteva secunde, pot fi furnizate toate cărțile, cu pagina și rândul care conțin ideile căutate”. Arta lecturii cu ajutorul inteligenței artificiale va însemna, astfel, o artă a procesării eficiente a surselor disponibile în scopul identificării unor nuclee ideatice, a unor imagini-cheie, a unor structuri textuale repetitive. Analiza și/sau recombinația acestora va însemna, cu certitudine, o nouă formă de interacțiune cu biblioteca ideatică a lumii, creată de-a lungul istoriei omenirii. Astfel, se va configura o nouă paradigmă a lectorului augmentat.

Studiile internaționale demonstrează că, în 2024, nu mai puțin de 5,5 miliarde de oameni, adică 68% din populația planetei, au avut acces permanent la sursele și instrumentele online. Or, două treimi ale planetei trăiesc deja în epoca digitală, având acces la un univers informațional imens, iar o altă treime rămâne încă, așa cum menționa filozoful Peter Singer, „blocată în epoca hârtiei”. Accesul universal la sursele online ar însemna, la un moment dat, realizarea visului utopic al cercetătorilor lumii de a crea o „bibliotecă electronică globală”, care să conțină tot ce a fost vreodată scris/creat de oameni.

Și totuși, chiar dacă biblioteca ajunge, tot mai mult, să fie privită ca o rețea de idei interconectate, rolul ei va rămâne același: cel de a deschide mințile, de a construi punți între epoci, între culturi, între oameni.